

ENA

Γέννηση, 1905

Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ λεγόταν Μέρσι Στόουν Γκούντγουιλ.
Ήταν μόλις τριάντα χρονῶν ὅταν μιὰ μέρα τρομερῆς
ζέστης, ἐκεῖ πού ὄρθια στὴν κουζίνα, στὸ πίσω μέρος
τοῦ σπιτιοῦ, ἔφτιαχνε πουτίγκα Μόλβεν γιὰ τὸ βραδινὸ
τοῦ ἄντρα της, τὴν ἔπιασαν οἱ πόνοι. Ἔνας τσελεμεντὲς
ἀνοιχτὸς στὸ τραπέζι: «Πάρτε μερικὲς φέτες μπαγια-
τικο ψωμί», ἔλεγε ἢ συνταγή, «μισὴ ὀκὰ φραγκοστά-
φυλα, μισὴ ὀκὰ σμέουρα, ἕκατὸ δράμια ζάχαρη, λίγη
κρέμα ἂν σᾶς βρῖσκεται». Ἐκοψε φυσικὰ τὶς ἀναλογίες
στὴ μέση, ἦταν μόνο οἱ δυὸ τους, καὶ ποῦ νὰ τὰ βρῖσκε
τὰ σμέουρα, ἄσε πού ὁ Κάιλερ (ὁ πατέρας μου) ἦταν λι-
γόφαγος. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν ξέρει τί θὰ πεῖ πείνα,
λέει. Ἄμα τὸν ἀφήσεις, ξεχνάει νὰ φάει.

Ντρέπεται σχεδὸν πού ὁ ἄντρας της τρώει τόσο λί-
γο. Τσιμπολογαίει μόνο, πηγαινοφέρνει τὸ κουτάλι μέσα
στὸ πιάτο, σηκώνει τὰ μάτια μιὰ-δυὸ φορές καὶ τὴν κοι-
τάζει μὲ συστολή, σὰν νὰ θέλει νὰ τῆς πεῖ πὼς τοῦ ἀρέ-
σει τὸ φαγητό, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ζητάει κι ἄλλο, καὶ πά-
ντα τὴν ἀφήνει νὰ τὸ τελειώσει ἐκείνη — τὴν προσκα-
λεῖ μάλιστα νὰ τὸ κάνει, μ' ἐκείνη τὴ μικρὴ, ντροπαλὴ
χειρονομία του, μὲ τὸ ἴδιο ἀγαθὸ καὶ τρυφερὸ χαμόγελο
στὸ πρόσωπό του. Τί ἦταν τὸ φαγητό γιὰ ἕναν ἄντρα πού
δούλευε ὅπως αὐτός; Ἐνόχληση, χασομέρι, τὸ ἀντίτιμο

Ίσως πού έπρεπε νά πληρώνει για νά συνεχίζει νά στέκεται ὀρθιος και ν' ἀνασαίνει.

Για κείνην, ὅμως, για τή μάνα μου, δέν ἦταν καθόλου ἔτσι. Τό φαγητό για τή μάνα μου ἦταν ὁ ἔβδομος οὐρανός. (Στις μέρες μας ὑπάρχει ὄνομα για τίς διαταραχές σάν τή δική της.)

Τό φαγητό ἦταν για κείνη παράδεισος, κι ὄχι μόνο νά τὸ τρώει, ἀλλά και νά τὸ φτιάχνει — πόσο χαιρόταν, πόσο καμάρωνε! Ἀκόμα κι ὁ τελευταῖος, ἀκόμα κι ὁ πιὸ ἀσήμαντος ἀνθρωπος σέ τούτη τή γῆ φαντάζεται τὸν παράδεισο ἀλλιῶς, και για τή μάνα μου ὁ παράδεισος ἦταν αὐτός: νά στέκεται στή θανάσιμη ζέστη τῆς κουζίνας, στὸ πίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ της, και νά συνδυάζει ὕλικά, νά σκαρφίζεται συνταγές, νά γέρνει μπροστὰ μὲ μιὰ καθαρὴ ξύλινη κουτάλα στὸ χέρι, μισοκλείνοντας τὰ μάτια για νά βλέπει τὰ ψιλὰ γράμματα τοῦ τσελεμεντέ.

Ἄν τή βλέπατε! Τὸν τρόπο πού συγκεντρώνεται, τὸ ξαναμμένο, προσηλωμένο στή δουλειὰ πρόσωπό της, τὸ ὕφος της, ὄλο προσδοκία και χαρὰ ὅταν ἡ πουτίγκα της ἀρχίζει νά παίρνει μορφή, ὅταν ἀδειάζει τὰ ζεματισμένα φρούτα στή στρογγυλὴ φόρμα και πιέζει μαλακὰ τίς χοντρές μπαγιατίτικες φέτες στὸ πηχτὸ μυρωδάτο μεῖγμα, και τίς νιώθει νά μαλακώνουν και νά ρουφᾶνε λίγη ἀπὸ τὴν κόκκινη γλύκα τῶν σμέουρων. Πουτίγκα Μόλβεν· ἀκόμα κι αὐτὲς τίς δυὸ λέξεις, «Πουτίγκα», «Μόλβεν», τίς ἀγαπάει, τίς νιώθει νά λειώνουν στή γλώσσα της σάν ζαχαρωμένο σαβαγιάρ, ἢ γλώσσα της ὀλόκληρη γίνεται ἓνα γλυκὸ σαβαγιάρ. Σάν καλλιτέχνης — χρόνια ἀργότερα καταλαβαίνω πολὺ καλὰ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς τέχνης— ἀνακατεύει τὰ ὕλικά της, τὰ στο-

λίξει ὁμορφα στὴ φόρμα, δαγκώνοντας μαλακὰ τὸ κάτω χεῖλι της. Τί λιχουδιὰ θὰ ’ναι αὐτὴ, ἢ ψίχα ζεστὴ κι ἀπαλὴ σὰν σφουγγάρι ποτισμένο στὸ χρῶμα! (Ἡ κυρία Φλέτ, ποὺ μένει δίπλα, τὴν ἄφησε νὰ μαζέψει λίγα φραγκοστάφυλα ἀπ’ τὴν αὐλὴ της. Τὰ σμέουρα πῆγε ἢ ἴδια καὶ τὰ βρῆκε, ὑπῆρχαν λίγοι θάμνοι δίπλα στὸ δρόμο, νότια τοῦ χωριοῦ, ἀν καὶ κόντεψε νὰ μείνει ἀπ’ τὴ ζέστη, τόση ὥρα περπάτημα μέσα στὴ ζέστη, μιὰ γυναίκα μὲ τόσο παραπανήσιο βάρος στὸ κορμὶ της.)

Πασπαλίζει λίγη ζάχαρη ἀκόμα, μιὰ κουταλιὰ γεμάτη, ἄλλη μία, μετὰ φέρνει τὸ κουτάλι στὸ στόμα, οἱ μικροὶ σκληροὶ κόκκοι τὴν κρατοῦν σὲ ἐγρήγορση. Τρεῖς ἢ ὥρα — ἀπομεσήμερο ἑνὸς καυτοῦ Ἰούλη στὴν καρδιά τῆς Μανιτόμπα, στὴν καρδιά τοῦ Ντομίνιον τοῦ Καναδά. Τὸ ρολοὶ στὴ σάλα (ξύλινη λουστραρισμένη κάσα, ἐπίχρυσα ποδαράκια, τοὺς τὸ εἶχαν κάνει δῶρο στὸ γάμο τους τὰ πεθερικά της, οἱ Γκούντγουιλ ἀπ’ τὸ Στόουνγουολ) μόλις χτύπησε τὴν ὥρα. Ὁ Κάιλερ θὰ γυρίσει ἀπὸ τὸ λατομεῖο στὶς πέντε ντάν· θὰ πλυθεῖ γελαστός στὸ νεροχύτη καὶ στὶς πεντέμισι θὰ καθίσουν οἱ δυὸ τους στὸ τραπέζι — σ’ αὐτὸ ἐδῶ τὸ τραπέζι τῆς κουζίνας, μόνο ποὺ θὰ ’χει στρώσει καθαρὸ τραπεζομάντιλο, μέρα παρὰ μέρα στρώνει καθαρὸ— καὶ θὰ φᾶνε τὸ βραδινὸ τους. Ποὺ θὰ τὸ φᾶνε σχεδὸν ἀμίλητοι, καὶ οἱ δυὸ γονεῖς μου εἶναι ἀπ’ τὴ φύση τους ντροπαλοί, ἔχουν μεγαλώσει πιστεύοντας πὼς ἢ κουβέντα καὶ τὸ φαγητὸ εἶναι δύο διαφορετικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται διαφορετικὲς ὄρες. Ἀπόψε θὰ φᾶνε κρὺο κορνμπιφ μὲ σπιτικὴ σάλτσα, βραστὲς πατάτες γιὰ γαρνιτούρα, κάμποσα φλιτζάνια γλυκὸ τσάι, καὶ στὸ τέλος αὐτὴν τὴν ἐξαιρετικὴ που-

τίγκα. Τὰ μάτια του θ' ανοίξουν διάπλατα· ὁ πατέρας μου, ὁ Κάιλερ Γκούντγουιλ, στὰ εἴκοσι ὀχτώ του, δυὸ χρόνια παντρεμένος, σίγουρα δὲν ἔχει ξαναφάει ποτὲ πουτίγκα Μόλβεν. (Αὐτὸ περιμένει ἐκείνη — τὸ σαστισμένο καὶ γλυκὸ βλέμμα τῆς ἐκπληξῆς, τὸ ἀντρικὸ στόμα νὰ μισανοίγει ἀπὸ ξάφνιασμα κι εὐγνωμοσύνη. Αὐτὸ τουλάχιστον μπορεῖ νὰ τὸ κάνει, νὰ τὸν ξαφνιάζει ἔτσι.) Σκεπάζει προσεκτικὰ τὴν πουτίγκα μ' ἓνα πιάτο πού 'χει ζωγραφιστὰ λουλούδια στὶς ἄκρες του, στερεώνει τὸ πιάτο μὲ μιὰ πέτρα.

Σὲ δροσερὸ μέρος, λέει ἡ συνταγή: «Βάλτε τὴ φόρμα σὲ δροσερὸ μέρος». (Ὁ τσελεμεντὲς εἶναι παλιός, τυπωμένος στὴν Ἀγγλία πρὶν ἀπὸ τριάντα χρόνια καὶ βάλτε, οἱ σελίδες του ἔχουν λεκέδες καὶ τσακίσματα, ἀλλὰ ὁ τόνος τοῦ συγγραφέα εἶναι δυναμικὸς κι ἀποφασιστικὸς.) Μὰ ποῦ νὰ βρεῖ δροσερὸ μέρος ἡ Μέρσι Γκούντγουιλ μιὰ μέρα σὰν τὴ σημερινή; Ἀκόμα καὶ οἱ σκοτεινὲς πέτρινες πλάκες κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα, στὸ κελάρι, ἐκεῖ πού φυλάει τὸ γάλα καὶ τὸ βούτυρο καὶ τὸ λαρδί, ἔχουν ζεσταθεῖ· τίς τελευταῖες δυὸ βδομάδες μυρίζει μιὰ παράξενη, ταγγὴ μυρωδιά. Οἱ Φλέτ, στὸ διπλανὸ σπίτι, ἀγόρασαν τώρα, πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ, ἓνα ψυγεῖο Λαμπραντὸρ μὲ ἐπένδυση ἀπὸ τσίγκο στὸ ἐσωτερικὸ του, καὶ ἡ κυρία Φλέτ μίλησε δειλὰ στὴ Μέρσι γι' αὐτὸ τὸ καινούργιο τους ἀπόκτημα, γιὰ τὰ πλεονεκτήματά του, γιὰ τὰ σωληνάκια τοῦ ἔξαερισμοῦ, τὰ ἀστραφτερά ράφια ἀπὸ κασσίτερο, γιὰ τὴν παγοκολόνα πού ἀντέχει μέσα του δύο τουλάχιστον ζεστὲς μέρες πρὶν λειώσει.

Μιὰ σκέψη ξαφνική, μιὰ ἀνησυχία, ποῦ θὰ βρεῖ δροσερὸ μέρος νὰ βάλει τὴν πουτίγκα, μιὰ ζήλια ἴσως γιὰ

τὸ καινούργιο ψυγεῖο τῶν Φλέτ, κεντρίζει τὸν πρῶτο σπασμὸ τοῦ πόνου τῆς μάνας μου. Τῆς ξεφεύγει μιὰ σιγανὴ φωνή. Οἱ ἄκρες τῶν ματιῶν της τραβιοῦνται, σὰν νὰ τὴν ἄρπαξε κάποιος ἀπ' τὰ μαλλιά καὶ νὰ τὴ σηκῶνει πρὸς τὰ πάνω, σὰν τσουξίμο, σὰν γδάρσιμο στὸ δέρμα τοῦ κεφαλιοῦ της. Ἄν τὴν ἔβλεπε κανεὶς, ἂν ὑπῆρχε κανεὶς στὴ μικρὴ κουζίνα στὸ πίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ νὰ τὴ δεῖ, θὰ φοβόταν ἴσως πὼς ἦταν ἔτοιμη νὰ λιποθυμήσει, ἂν καὶ ἡ μάνα μου δὲν τις εἶχε εὐκόλες τις λιποθυμίες. Αὐτὸ ποὺ νιώθει εἶναι παράξενο, κάτι σὰν νὰ φουσκώνει ἀπότομα τὸ πάνω μέρος τῆς κοιλιᾶς της, σὰν νὰ τῆς ἀνεβαίνει ἀπότομα στὸ στῆθος κι ὕστερα μονομιᾶς νὰ πέφτει πάλι, νὰ μαζεῦει κάτω σὰν ἀκορντεόν, στημένο πλάγια.

Χαμηλώνει τὸ βλέμμα καὶ ἀπορημένη βλέπει τις μπλὲ καὶ ἄσπρες ρίγες τῆς ποδιᾶς της νὰ σπᾶνε σὲ χρωματιστὲς νιφάδες. Τὰ χέρια της τινάζονται στὸν ἀέρα, ἀπὸ ἔνστικτο, νὰ συγκρατήσουν τὸ βάρος ποὺ τὴ συνθλίβει, προσπαθεῖ νὰ στηριχτεῖ ἰσιώνοντας τοὺς ὤμους, ἀκουμπώντας τὰ χέρια στὸ τραπέζι, γέρνοντας μπροστὰ κι ἀφήνοντας ἓνα μακρὺ, σιγανὸ βογγητό. Ὁ ἦχος ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ χεῖλια της δὲν ἔχει μορφή, δὲν ἔχει σχῆμα, εἶναι μιὰ ἄτονη, κυματιστὴ γραμμὴ ἐκπληξῆς. (Ἀργότερα αὐτὲς οἱ λέξεις, περισσότερο ἀπὸ ὅποιεσδήποτε ἄλλες, θὰ συνδεθοῦν στὸ μυαλό μου μὲ τὴν εἰκόνα ποὺ ἔχω γιὰ τὴ μάνα μου: ἀτονία, ἐκπληξῆς.) Γιὰ μιὰ γυναίκα τόσο βαριά ἰδρώνει ἐλάχιστα, ἀκόμα καὶ τὸ κατακαλόκαιρο, καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς νιώθει μιὰ μαζεμένη περηφάνια ποὺ τὸ κορμί της κρατιέται στεγνὸ — ἀλλὰ τώρα κάτι σὰν ὑγρὴ πλάκα ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὴν

ποδιά της κι ό ιδρώτας κυλάει ποτάμι χαμηλά στη ραχοκοκαλιά της. Οί άνάσες της βγαίνουν κοφτές και γρήγορες, άνοιγοκλείνει βιαστικά τά μάτια καθώς οί πόνοι άρχίζουν νά σφιγγουν σάν βαριά ζωνάρια τήν κοιλιά της. Έκει κάτω, μέσα στό κρέας της, μέσα στις δίπλες του πάχους της, νιώθει κάτι νά μπηγεται. Ένα κύμα δυνατό, μιá πλημμύρα.

Άπ' τήν άρχή τής άνοιξης είχε καοῦρες. Συχνά τό πρωί, κι ύστερα πάλι τή νύχτα, όταν τόν νεαρό της σύζυγο τόν έπαιρνε ό ύπνος, ή Μέρσι σηκωνόταν από τό κρεβάτι κι έπινε μιá κουταλιά Γάλα Μαγνησίας Μπίσοπ. Αυτή που πίνει τό σκέτο γάλα, τό γλυκό τσάι ή τή λεμονάδα με ζάχαρη μονορούφι, με μεγάλες λαίμαργες γουλιές, τό καταπότι του δρ. Μπίσοπ με τή γεύση κιμωλιάς τό σερβίρει σε πορσελάνινο φλιτζάνι και τό πίνει σιγά σιγά, με προσοχή, με άξιοπρέπεια. Δεν ξέρει τί νά σκεφτεῖ. Τή μιá μέρα είναι σίγουρη πως φταίει τό συκώτι της, τήν επόμενη τά νεφρά της — είναι τριάντα χρονών μόνο, αλλά οί μελάδες με τά νεφρά άρχίζουν καμιά φορά από νωρίς στη ζωή, ειδικά για γυναίκες με τις άσυνήθιστες διαστάσεις τής μάνας μου. Άλλά μπορεῖ νά φταίει ή δυσκοιλιότητα. Η κυρία Φλετ από δίπλα τής έβαλε αυτήν τήν ιδέα, και τής σύστησε ραβέντι σε κάψουλες, εκτός κι αν, με όλο τό θάρρος κι εμπιστευτικά, εκτός κι αν είναι τίποτα γυναικολογικό. Οί νεαρές γυναίκες που χάνουν πολυ αίμα κάθε μήνα, λείει στη Μέρσι, έχουν πρόβλημα — έχει μιλήσει ή Μέρσι στον δρ. Σπίρς; ρωτάει. Ο δρ. Σπίρς, όλοι τό ξέρουν, είναι πολυ διακριτικός με τά γυναικολογικά προβλήματα. Έχει τόν τρόπο του, μισοκλείνει κάπως τά μάτια του όταν κάνει

δύσκολες ἐρωτήσεις, καὶ μιλάει σχεδὸν ποιητικὰ γιὰ τοὺς κύκλους καὶ τὶς ἰσορροπίες τῆς φύσης, γιὰ τὴν παλίρροια τῆς γονιμότητος ἢ γιὰ τὴν ἀνακούφιση ποὺ προσφέρουν τὰ ὑπακτικὰ ἄλατα.

Ὅχι, ἡ Μέρσι δὲν ἔχει πάει στὸν δρ. Σπίρς, δὲν θὰ μιλοῦσε ποτὲ στὸν δρ. Σπίρς γιὰ κάτι τέτοιο, σὲ κανέναν δὲν θὰ μιλοῦσε, οὔτε στὸν ἄντρα της — εἰδικὰ στὸν ἄντρα της δὲν θὰ ἔλεγε κουβέντα. Περίοδος τῆς εἶχε ἔρθει μόνο δυὸ φορές στὴ ζωὴ της, τὸ αἷμα εἶχε κυλήσει ἀπὸ τὰ μαλακὰ μαξιλαράκια τοῦ πάχους γύρω ἀπὸ τὰ γεννητικά της ὄργανα, λεκιάζοντας τὰ ἐσώρουχά της μὲ τὸ τρομακτικὰ λαμπερὸ κατακόκκινο χρῶμα του, κοροϊδεύοντας τὶς μικρὲς καθωσπρέπει ρουτίνες ποὺ στηρίζουν τὴ ζωὴ της: τὰ ραψίματά της, τὶς δουλειὲς τοῦ νοικοκυριοῦ, τὴ δεξιόσυνη της στὸ σίδερο, τὶς κομπόστες καὶ τὰ τουρσιά καὶ τὰ κολλαριστὰ ἀσπρόρουχα καὶ τὰ λαμπόγυαλα ποὺ τὰ γυαλίζει κάθε πρωί.

Τὸ γάλα μαγνησίας δὲν τὴ βοηθάει σχεδὸν καθόλου. Τὰ ὑπακτικὰ κάνουν τὸ βάσανό της χειρότερο. Τὰ τοιχώματα τῆς κοιλιᾶς της συνέχιζαν νὰ σφίγγονται καὶ νὰ πρήζονται βδομάδα τὴ βδομάδα ὅλη τὴν ἀνοιξη, τόσο ποὺ ἔφτανε ν' ἀναρωτιέται μὴν τυχὸν κι οἱ ἐσωτερικὲς μεμβράνες της σκιστοῦν ἀπὸ τὴν πίεση. Χολή τῆς ἀνεβαίνει ὡς τὸ στόμα. Κι ἔχει φαγοῦρες σ' ὅλο της τὸ κορμί. Τὴν πιάνουν κρίσεις τυμπανισμοῦ, ἰδίως τὶς νύχτες ἐκεῖ ποὺ εἶναι ξαπλωμένη δίπλα στὸν πατέρα μου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ λεπτότητα, παριστάνει ὅτι κοιμᾶται βαθιά — ἡ Μέρσι τὸ καταλαβαίνει ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο μένει κουβαριασμένος στὴ δική του μεριά τοῦ κρεβατιοῦ.

Μόνο τὸ ψωμί τὴν ἀνακουφίζει, ψωμί μὲ βούτυρο, φέτες τεράστιες, ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἔχει ἀκούσει σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ νὰ τις λένε παντόφλες. Κόβει τὰ καρβέλια φρεσκοψημένα, μόλις βγαίνουν ἀπὸ τὸ φούρνο, τὴ μιὰ φέτα μετὰ τὴν ἄλλη, κάποιες φορές δὲν μπαίνει κὰν στὸν κόπο νὰ τις κόψει μὲ τὸ μαχαίρι, τις κόβει μὲ τὰ χέρια της. Μιὰ μέρα, μόνη της σ' ἐτούτη ἐδῶ τὴν κουζίνα, καταβρόχθισε μετὰ τὸ μεσημεριανὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ βραδινὸ ἓνα ὀλόκληρο καρβέλι. (Κι ἐξήγησε στὸν ἄντρα της, θέλοντας νὰ δικαιολογήσει τὸ ψωμί ποὺ ἔλειπε, πὼς ἓνα ἀπ' τὰ καρβέλια τῆς εἶχε καεῖ — λὲς κι ἓνας ἄντρας ὄνειροπαρμένος κι ἀφηρημένος σὰν τὸν πατέρα μου, λὲς κι ἓνας ὁποιοσδήποτε ἄντρας θὰ πρόσεχε ποτὲ κάτι τόσο ἀσήμαντο.) Συχνὰ πασπαλίζει τὸ βουτυρωμένο ψωμί μὲ ζάχαρη. Ἡ ἐπιφάνειά του λαμπυρίζει σὰν νὰ τὴ χαιρετᾷ, οἱ μικροσκοπικοὶ κρυστάλλινοι κόκκοι θρυμματίζονται ἀνάμεσα στὰ δόντια της, τὴ στυλώνουν, τῆς δίνουν δύναμη. Φαντάζεται τὸ ζυμαρί, τὴ μαλακιά του ψίχα νὰ κατεβαίνει στὸ στομάχι της, νὰ σκεπάζει τὰ πρησμένα πικρά του τοιχώματα μὲ τὴν μπαμπακένια ζεστασιά του, ν' ἀπορροφᾷ καὶ νὰ ἐξουδετερώνει τὰ δηλητήρια τοῦ ἴδιου της τοῦ κορμιοῦ.

Τὴν ἔχει δηλητηριάσει ἡ ἀδυναμία της νὰ νιώσει τὸν ἔρωτα. Αὐτὴν τὴν ἀνημπόρια της καταπίνει μαζὶ μὲ τὸν ἐξευτελισμὸ ποὺ κρύβεται στὴ ζάχαρη, στὸ προζύμι, στὸ λαρδί, στὸ ἀλεύρι· εἶναι σίγουρη γι' αὐτό. Πασχίζει, κάνει τάχα πὼς τὸ εὐχαριστιέται, ἔτσι πρέπει νὰ κάνουν οἱ γυναῖκες, τὸ λένε ὅλοι· ἀλλὰ τιμωρεῖται γιὰ τις προσπάθειές της αὐτὲς μὲ μιὰ πείνα θηριώδη, μιὰ πείνα ποὺ πέφτει ἀπάνω της ὅταν εἶναι μόνη — καὶ εἶναι μόνη της αὐτὴ τὴν καυτὴ μέρα τοῦ Ἰούλη, κρυμμένη σ'

ένα σκονισμένο, κλειστό από παντού χωριό στη Μανιτόμπα (μισή ντουζίνα χωματόδρομοι, ένα μαγαζί, ένα ξενοδοχείο, ἡ ἐκκλησία τῶν Μεθοδιστῶν, ὁ σταθμὸς τῆς Κανάντιαν Πασίφικ Ρέιλγουεϊ, καὶ μιὰ πανσιὼν στὴ γωνία τῆς Μπίσοπ Ρόουντ γιὰ τοὺς ἐργένηδες). Τῆς φαίνεται σὰν νὰ περιμένει συνέχεια κάτι νὰ συμβεῖ, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ (κάτι) δὲν συμβαίνει, τὸ τρομάζουν καὶ τὸ διώχνουν ἡ ἄγνοια καὶ τὸ πάχος της. Τὶς νύχτες, ντροπισμένη, τυλίγεται σφιχτὰ στὴ νυχτικιά της. Σβήνοντας τὴ λάμπα, ποτὲ δὲν ξέρει τί θὰ γίνεῖ, ποτὲ δὲν ξέρει τί σημαίνουν οἱ στεναγμοὶ τοῦ ἄντρα της, πνιχτοὶ εὐτυχῶς χάρη στοὺς τοίχους καὶ τὶς ξυλοδεσιές τοῦ σπιτιοῦ, πὺ ἡ ἔταιρεία ἔχει δώσει στὴ μάνα μου καὶ στὸν πατέρα μου. Δυὸ δωμάτια στὸ πάνω πάτωμα, δυὸ δωμάτια κάτω, ἀποχωρητήριο ἔξω, πίσω ἀπὸ τὸ σπῆτι. Ξέρει μόνο πὼς ἡ ἴδια στέκει μόνη, ξεκομμένη ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἱστορία θὰ ἔβγαζε νόημα, χωρὶς τὴν κοινὴ παρηγοριὰ πὺ δίνουν οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος, πνιγμένη ξανὰ καὶ ξανὰ τὰ τελευταῖα δύο χρόνια ἀπ' τὴν ἀπίστευτη, ἀσύλληπτη ὄρμη τοῦ Κάιλερ Γκούντγουιλ. Στὸ μυαλό της ἔρχεται ὁ Νιαγάρας μ' ὅλη του τὴ δύναμη ὅταν ὁ ἄντρας της ἀνεβαίνει κάθε βράδυ πάνω της καὶ σφυροκοπᾷ σὰν κεραυνός, ξέφρενα, τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα καὶ τὶς κρυφές πτυχές τοῦ πάχους τοῦ κορμιοῦ της.

Τότε νιώθει θαμμένη ἀκόμα πιὸ βαθιά, λὲς κι αὐτὴ, ἡ Μέρσι Γκούντγουιλ, δὲν εἶναι παρὰ ἓνας σφυγμός, μιὰ στάλα αἷμα ὅλη κι ὅλη μέσα στὴν κρύπτη τῆς σάρκας της, κάτω ἀπ' τὸ πλατύ της πρόσωπο, τὸ παχὺ ζυμᾶρι τοῦ λαϊμοῦ της, τὰ μεγάλα μαλακὰ της στήθια καὶ τὸ σφιχτὸ χοντρὸ στομάχι της.

“Ορθια στήν κουζινίτσα της ἡ μάνα μου σφίγγει τὰ μπούτια της, δυὸ κομμάτια μαλακὸ ἄσπρο κρέας (βοδινό ἢ κοτόπουλο ἢ γουρουνάκι γάλακτος, αὐτὰ μοῦ ῥχονται στὸ μυαλό), τὰ τρίβει καὶ νιώθει ξάφνου τὰ μπατζάκια τῆς μπαμπακερῆς κιλότας της βρεγμένα, τὰ νιώθει μούσκεμα. Τὸ πάχος γράφει διπλὲς καὶ τριπλὲς γραμμὲς στοὺς ἀστραγάλους καὶ στοὺς καρπούς της· κι αὐτὰ τ’ αὐλακωμένα ἄκρα της εἶναι τώρα λούτσα στὸν ἰδρώτα. Τὰ πρησμένα της δάχτυλα πιέζουν βαριά τὰ σανίδια τοῦ τραπεζιοῦ, καὶ τὸ ἀριστερὸ της χέρι — ἡ βέρα της ἔχει χωθεῖ βαθιὰ στὸ μαλακὸ κρέας— τὸ ἀριστερὸ της χέρι γεμάτο δηλητήριο τρέμει. Θαρρεῖ πὼς βλέπει μιὰ ἀχνὴ πρασινωπὴ λάμψη νὰ ξεδιπλώνεται σὰν βεντάλια μπροστὰ στὰ μάτια της. Εἶναι χειρότερο, αὐτὸ εἶναι χειρότερο ἀπὸ ποτέ. Τῆς φαίνεται πὼς τὸ κορμί της θὰ σκάσει, τὰ κόκαλα θὰ βγοῦνε ἀπὸ τὸ κρέας, τὸ αἷμα θὰ χυθεῖ στὸ πάτωμα, θὰ πιτσιλίσει τοὺς τοίχους. Καὶ τὸ φαντάζεται κίτρινο πιὸ πολὺ τὸ αἷμα της παρὰ κόκκινο, σὰν πηχτὴ λάσπη στὸ χρῶμα τοῦ μελιοῦ, ἓνα ρευστὸ πυκνὸ ποὺ τὴν πνίγει καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ φωνάζει τὴν κυρία Φλέτ ἀπὸ δίπλα.

Ἡ ὁποία κυρία Φλέτ, μάλιστα, δὲν εἶναι μακριά· θὰ μποροῦσε ν’ ἀκούσει· δέκα, δώδεκα μέτρα τὸ πολὺ πιὸ πέρα, ἀπλώνει σεντόνια καὶ μαξιλαροθήκες στὸ σκοινὶ τῆς μπουγάδας. Τρέχοντας θὰ ἐρχόταν ἂν ὑποψιαζόταν σὲ τί κατάσταση βρισκόταν ἡ Μέρσι Γκούντγουιλ· θὰ ἔφτανε στὴ στιγμή, καὶ θὰ ἔλεγε στήν καημενούλα νὰ ἡρεμήσει, θὰ τὴν ἔβαζε νὰ ξαπλώσει στὸν καναπέ τῆς κουζίνας, θὰ τῆς σκούπιζε τὸ πλατύ, ἰδρωμένο, τρομαγμένο

της πρόσωπο μὲ δροσερὸ πανί, θὰ τῆς ξεκούμπωνε τὸ φουστάνι, θὰ τῆς ἔλυνε τὰ σφιχτοδεμένα της παπούτσια, θὰ τῆς ἔβγαζε τὶς χοντρὲς κάλτσες. Τὴν ἀγαπάει τὴ Μέρσι, ἀγαπάει τοὺς τρόπους της, τὴ στέρεη, σταθερὴ της σοβαρότητα, ἂν καὶ κατὰ βάθος (τ' ὁμολογεῖ) ἡ ἀγάπη της δὲν εἶναι μόνο θαυμασμός, εἶναι καὶ οἶκτος — οἶκτος γι' αὐτὸ τὸ πελώριο, μαλακό, ἀργοκίνητο κορμί, τὶς τρεμουλιαστὲς δίπλες τοῦ πάχους στὰ πλάγια τοῦ νεανικοῦ προσώπου τῆς Μέρσι, τὴ μισοκρυμμένη ὁμορφιά της ποὺ φαίνεται μόνον ὅταν τὸ φῶς πέφτει πάνω της ἀπ' ὀρισμένες μεριές, στὴν καμπύλη ποὺ γράφει τὸ πάνω χεῖλι της ἢ στὸν γλυκὸ πανικὸ ποὺ σκιάζει τὰ καστανά της μάτια. Μάτια ποὺ θυμίζουν νεογέννητο μοσχαράκι. Γιὰ τὴν κυρία Φλέτ ἡ Μέρσι δὲν μοιάζει «σὰν παιδί». Εἶναι «παιδί». Ἕνα κακόμοιρο πλάσμα, ἓνα χαμένο φτωχὸ πλάσμα. Ἕνα κορίτσι ποὺ δὲν γνώρισε μάνα, καὶ τώρα, ἀπ' ὅ,τι φαινόταν — ἂν καὶ ποιὸς μπορούσε νὰ τὸ πεῖ μὲ σιγουριά τέτοιο πράγμα; ποιὸς μπορούσε νὰ διαβάσει τὸ μέλλον;— δὲν θ' ἀποκτοῦσε οὔτε παιδιά, δὲν θά 'χε ποτὲ μωρὰ δικὰ της, νὰ τὰ κρατήσῃ στὴν ἀγκαλιά της καὶ νὰ τὰ νανουρίσει.

Ἡ κυρία Φλέτ —Κλαρεντάιν εἶναι τὸ βαφτιστικὸ της— ἔχει τρεῖς μεγάλους γιούς, τὸν Σάιμον, τὸν Ἄντριου καὶ τὸν Μπάρκερ. Δὲν ἔχει κόρη. Ὁ πρῶτος της γιός, ὁ Μπάρκερ, ἔχει πάει στὸ Γουίνιπεγκ, στὸ κολέγιο. Οἱ ἄλλοι δυὸ δουλεύουν στὸ λατομεῖο, μαζὶ μὲ τὸν πατέρα τους τὸν Μάγκνους, μάστορα λιθοτόμο, ψυχρὸ καὶ λιπόσαρκο ἄντρα ἀπ' τὰ νησιά Ὁρκνι, ποὺ ἔφτασε μετανάστης στὸν Καναδὰ στὰ δεκαετηθία του. Καὶ κράτησε τὶς νησιώτικες συνήθειες. Τοῦ ἀρέσουν τὰ ἀπλά πράγματα.

“Ένα σπίτι άπλά έπιπλωμένο. Ένας κήπος περιποιημένος. Άπλά φαγητά στο τραπέζι, τὰ βράδια πόριτζ ή ψάρι καπνιστό ή και μιὰ φέτα ψωμι με βούτυρο μαζί με τὸ τσάι του. Στὴ θέα μιᾶς πουτίγκας Μόλβεν, σερβιρισμένης σὲ γυάλινη πιατέλα και περιχυμένης με κρέμα, θὰ ένιωθε βαθιὰ άμηχανία, ιδίως αν ήταν τὸ βράδυ μιᾶς συνηθισμένης Δευτέρας, κατακαλόκαιρο τοῦ 1905 (τὴ χρονιὰ και τὴ μέρα ποὺ γεννήθηκα, δηλαδή).

Ἡ κυρία Κλαρεντάιν Φλέτ, μιὰ γυναίκα λεπτοκαμωμένη (τὸ δέρμα της έχει τὸ χρῶμα τῶν μανιταριῶν και οἱ άναμνήσεις της άπό τὰ παιδικὰ χρόνια τῶν γιῶν της έχουν ξεθωριάσει άπ’ τὶς άπογοητεύσεις), θὰ ἔθελε νὰ πάρει τὸ μεγάλο στεγνὸ χέρι τῆς Μέρσι στὰ δικὰ της και νὰ τῆς πεῖ: «Ἡ ζωὴ μιᾶς γυναίκας δὲν αξίζει οὔτε ένα πιάτο λαχανίδες αν δὲν νιώσει τὸν παλμὸ μιᾶς καινούργιας ζωῆς κάτω άπό τὴν καρδιά της. Νὰ κρατήσεις ένα μωράκι στὰ χέρια σου, νὰ τὸ μεγαλώσεις και νὰ τὸ κάνεις άντρα, αὐτὸ θὰ πεῖ άγάπη. Λέμε οτι αγαπάμε τοὺς άντρες μας, στεκόμαστε μαζί τους στὴν ἐκκλησία και λέμε ναί, παίρνουμε ὄρο πὼς θὰ τοὺς αγαπάμε για πάντα, ὥσπου νὰ μᾶς χωρίσει ὁ θάνατος. Ἡ αλήθεια ὅμως είναι πὼς τὸ δικὸ μας αἷμα, τὴ δικὴ μας σάρκα αγαπάμε μόνο».

Τῆς άρέσει νὰ χαρίζει στὴ Μέρσι μικροπράγματα. Νά, τὴν περασμένη άνοιξη, στὸ ξεσήκωμα τῆς γενικῆς καθαριότητας βρῆκε μιὰ παλιὰ τσίγκινη φόρμα ποὺ τὴν εἶχε για νὰ φτιάχνει ζελέ. Αὐτὸ είναι τὸ σκεῦος ποὺ χρησιμοποίησε σήμερα ή Μέρσι για νὰ δώσει σχῆμα στὴν πουτίγκα της, στὴν πουτίγκα Μόλβεν. Δίνει στὴ Μέρσι λουλούδια άπό τὸν κήπο της, μοσχομπίζελα, νικοτια-

νές, βερβένες, σκυλάκια, πανσέδες. Ἄλλὰ καὶ μαρούλια, ὅταν εἶναι ἡ ἐποχὴ τους, φρέσκα ραδίκια, καρότα, φασολάκια. Βαζάκια μαρμελάδα βατόμουρο καὶ ραβέντι τουρσί. Μιὰ φορὰ τῆς εἶχε χαρίσει ἕνα σὲτ πετσετοῦλες τοῦ τσαγιοῦ, κεντημένες στὶς γωνίες, μιὰν ἄλλη ἕνα τραπεζομάντιλο μὲ ἀπλικὲ στὴ μέση, πλεγμένο στὸ βελονάκι. Ἀκόμα κι ἐκεῖνον τὸν παλιὸ τσελεμεντέ, πού τὸ κορίτσι τὸν λατρεῖ καὶ κοντεῖ νὰ τὸν κάνει φύλλο καὶ φτερό, ἡ Κλαρεντίν Φλὲτ τῆς τὸν χάρισε. Τὰ Χριστοῦγεννα τῆς ἔκανε δῶρο μιὰ πλάκα σαποῦνι ἀπὸ ἡλιοτρόπιο μὲ τὸ περιτύλιγμά του. Καὶ μιὰ φορὰ, χωρὶς κανένα λόγο, ἕνα γυάλινο τσιμπιδάκι γιὰ τὰ μαλλιά, στολισμένο μὲ κορδελίτσα. Τὰ πράγματα αὐτά, περνώντας ἀπὸ τὰ χέρια τῆς στὰ χέρια τῆς Μέρσι, τῆς φαίνονται γιὰ μιὰ στιγμὴ λουσμένα στὸ φῶς, ἂν καὶ τὰ λόγια μὲ τὰ ὁποῖα τὰ συνοδεῖ σκοπὸ ἔχουν νὰ μειώσουν τὴ γενναιοδωρία τῆς. «Μοῦ εἶναι ἄχρηστο». Ἡ: «Ἔχω περισσότερα ἀπ' ὅσα μοῦ χρειάζονται, δὲν ξέρω τί νὰ τὰ κάνω», ἡ: «Γιὰ μᾶς παραεῖναι, ἐσένα ὅμως σοῦ ταιριάζει», ἡ: «Τοῦ κυρίου Φλὲτ δὲν τοῦ ἀρέσουν τέτοιες γλυκὲς μυρωδιές, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν θέλω νὰ πηγαίνει χαμένο κάτι καλὸ καὶ χρήσιμο».

Ὁ ἥρεμος τρόπος πού ἡ Μέρσι ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς, τὸ ἀργὸ ξαφνιασμένο τῆς χαμόγελο, τὸ ὕφος τῆς (κάπως ἀπόμακρο, σὰν νὰ δείχνει πῶς ὁ κόσμος γύρω τῆς δὲν τὴν ἀκουμπάει) γεννοῦν στὴν κυρία Φλὲτ τὴν ἐπιθυμία νὰ τὴν ἀγκαλιάσει. Φαντάζεται τὸ μεγάλο σῶμα τῆς κοπέλας στὴν ἀγκαλιά τῆς, τὸ φαντάζεται ν' ἀκουμπάει στὸ περιποιημένο δικό τῆς φόρεμα, ἀκούει σχεδὸν τὸ στεναγμὸ τῆς συγκίνησης καὶ τῆς παράδοσης. «Καλή

μου», θὰ ἤθελε νὰ μωρμουρίσει στὸν χλομὸ ἀφράτο λαιμὸ τῆς Μέρσι, στὴ μαλακωσιὰ τῶν ὤμων της, στὶς μπουκλες τῶν καστανῶν μαλλιῶν της.

Ἡ στιγμή αὐτὴ βρῖσκεται ἀκόμα στὸ μέλλον, ἀλλὰ θὰ ῥθει. Αὐτὰ σκέφτεται καθὼς στέκει κάτω ἀπὸ τὸν καυτὸ ἥλιο ἀπλώνοντας τὴν μπουγάδα της — πρῶτα τὰ σεντόνια, μετὰ τὶς ποδιές της καὶ τὶς μπλοῦζες της, ὕστερα τὶς καλοκαιρινές φόρμες τῶν ἀντρῶν. Δὲν φυσάει καθόλου, τὰ ρούχα θὰ στεγνώσουν, κόκαλο θὰ γίνουμε — σὲ δυὸ ὥρες θὰ ἔχουν στεγνώσει, τόση ζέστη κάνει. Ἄργησε μὲ τὴν μπουγάδα σήμερα, κι ἔχει νὰ ξεχορταριάσει καὶ τὸν κῆπο, νὰ μαζέψει μπιζέλια γιὰ τὸ βραδινό. Πάντα ἄργεϊ, καὶ πάντα ἔχει μιὰ φωνὴ ποὺ τὴ μαλώνει μέσα στὸ μυαλό της: τώρα νὰ γυαλίσεις τὴ σόμπα, τώρα νὰ μαντάρεις, τώρα νὰ σιδερώσεις τὶς κουρτίνες. Δικὴ της εἶναι αὐτὴ ἡ γκρινιάρικη φωνή: ἀκούγεται τραχιὰ κι ἀπότομη, μὰ εἶναι ἀνίσχυρη, ἡ κυρία Φλὲτ δὲν ὑπακούει. Οἱ ἄντρες, ὁ σύζυγος καὶ οἱ γιοὶ της, φεύγουν γιὰ τὸ λατομεῖο στὶς ἑφτὰ ἀκριβῶς καὶ γυρίζουν στὶς πέντε. Τί φαντάζονται πῶς κάνει ὅλη μέρα; Ἀνατριχιάζει ὅταν σκέφτεται πῶς κανενὸς τὸ βλέμμα δὲν μπορεῖ νὰ τρυπήσει τὴ σκεπὴ καὶ τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ της καὶ νὰ τὴ δεῖ, νὰ δεῖ πῶς περνάει τὶς μέρες της σὰν νὰ ἦταν ὄνειρο, παζαρεύοντας λεπτὸ τὸ λεπτὸ τὴν ἀδράνεια — αὐτὸν τὸν πειρασμό.

Τὴ βλέπει ὁ Θεός, βέβαια. Πρέπει. Ὁ Θεὸς τὴν παρατηρεῖ ὅταν στέκει στὸ παράθυρο καὶ κοιτάει, κοιτάει χωρὶς σταματημὸ τὶς σκιὲς ποὺ ρίχνουν στὸ μονοπατάκι οἱ ἀκακίες καθὼς τὶς φυσάει ὁ ἀέρας· ὅταν κάθεται σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς καρέκλες τῆς κουζίνας, ἀσάλευτη

πάνω από τὸ πανέρι μὲ τὰ ραφτικά της, παρακολουθώντας μιὰ μύγα νὰ περπατάει στὸ τραπέζι. Τὰ λεπτὰ περνοῦν ἕνα ἕνα, περνáει μιὰ ὥρα, καμιά φορά δύο. Αὐτὰ τὰ διαστήματα εἶναι κομμάτια χρόνου ποὺ δὲν συνδέονται μὲ τὸ χρόνο ποὺ ξέρει κι ἀναγνωρίζει. Ξεκομμένα ἀπὸ τὴ ροή του. Καὶ τῆς συμβαίνουν ὄλο καὶ πιὸ συχνὰ αὐτὲς οἱ ὥρες ἐρείπια — σχεδὸν καθημερινὰ ἀπὸ τότε ποὺ ἔπιασαν οἱ ζέστες τοῦ καλοκαιριοῦ. Ξυπνάει φρέσκια καὶ ὀρεξάτη, μὰ ὅσο προχωροῦνε οἱ δεῖκτες τοῦ ρολογιοῦ, νιώθει μιὰ δύναμη νὰ τῆς γνέφει, καὶ τὴ δλεάζει, τὴ σαγηνεύει — καὶ ὑποκύπτει στὸν πειρασμὸ τῆς εὐκολίας καὶ τῆς μυστικότητος, μὲ τὴν ἐπόμενη ἀνάσα της ἔχει κιόλας χάσει τὴ μάχη.

Ὅτι κι ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ τὴν περικυκλώνει καὶ τὴν κλείνει μέσα του, τὸ νιώθει φτιαγμένο ἀπὸ τρυφερότητα. Ὑψώνεται γύρω της σὰν μυρωδάτο σύννεφο. Δὲν ἔχει φωνή, δὲν ἔχει πρόσωπο, μόνο μιὰ ἀπαλή, σταθερὴ μυρωδιά ποὺ διαποτίζει τὰ πάντα, σὰν κύμα ἔκστασης μπαίνει στὸ λαιμὸ της, κατεβαίνει στὸ κορμί της, ἀπλώνεται σὰν σφίξιμο στὰ γεννητικά της ὄργανα, στὰ μαλακά της μπούτια. Ἡ σιωπὴ εἶναι τέλεια, ἀλλὰ τὴ βασανίζει. Καὶ μιὰ μικρὴ κοφτὴ σκέψη τὴ συνεφέρει πάντα — πὼς ὁ Θεὸς δὲν νοιάζεται γιὰ τὰ παραστρατήματά της αὐτά. Δὲν τῆς ἔχει μιλήσει ποτὲ μὲ κανέναν τρόπο, δὲν τῆς ἔχει στείλει κανένα σημάδι, δὲν ἔχει μπεῖ καν στὸν κόπο νὰ τὴν προδώσει, παρότι ἐκεῖνη Ἦν ἔχει προκαλέσει μὲ τὸ κέντημα ποὺ ἔχει κρεμασμένο στὸν τοῖχο τῆς κουζίνας της:

Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ σπιτιοῦ
 Ἄρατος κάθεται μαζί μας
 στὸ τραπέζι μας
 Σιωπηλὸς ἀκούει
 ὅ,τι λέμε

Εἶναι τρομακτικό, καὶ διασκεδαστικό, τὸ πῶς μπορεῖ καὶ ξεγελάει τοὺς ἄλλους γύρω της· εἶναι κάτι καινούργιο αὐτὲς οἱ χαμένες ὥρες της, τὰ ὄνειρα ποὺ μοιάζουν ὀλοζώντανα, οἱ φράσεις οἱ κουρελιασμένες· λὲς καὶ τῆς ἔχουν δοθεῖ δυὸ ζωὲς ἀντὶ γιὰ μία, κι ἡ δεύτερη, ἡ ἄλλη ζωὴ της, εἶναι κρυφὴ καὶ μυστικὴ.

Ἡ μήπως ξεγελάει τὸν ἑαυτό της; Ὁ δρ. Σπίρς, ποὺ τὸν συνάντησε τυχαῖα στὸ Δρόμο τοῦ Λατομείου, τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸν καρπὸ καὶ τῆς εἶπε κάτι πολὺ παράξενο, χωρὶς περιστροφές. «Οἱ γυναῖκες πρέπει νὰ κάνουν παρέα μὲ ἄλλες γυναῖκες, τὸ ἔχουν ἀνάγκη αὐτό», δήλωσε μετὰ ἀπὸ δυὸ-τρεῖς εὐγένειες γιὰ τὸν καιρό. «Λίγο γέλιο χρειάζεται, λίγο ἀθῶο κουτσομπολιό, εἶναι μεγάλη ἀνακούφιση. Τὸ Ἐργόχειρο, ἡ Ἐνωσὴ Μητέρων — νομίζω πῶς κάποτε ἤσασταν μέλος τοῦ Γυναικείου Ὁμίλου Ρυθμοῦ καὶ Κίνησης, κυρία Φλέτ, σᾶς εὐχαριστοῦσε ἕνα ἀπόγευμα μὲ κεφάτη παρέα. Ἄκουσα ἀπὸ τὴ γυναίκα μου ὅτι ἡ πρόσφατη συζήτηση γιὰ τὶς ἀποστολὲς στὴν Κίνα ἦταν καὶ διασκεδαστικὴ καὶ διδακτικὴ».

«Ἐχω πολλὲς δουλειὲς στὸ σπίτι», εἶπε ἡ Κλαρεντáιν Φλέτ στὸν δρ. Σπίρς.

«Φυσικά, φυσικά», συμφώνησε ἀμέσως ὁ γιατρός. «Θὰ μπορούσατε ἴσως νὰ πᾶτε λίγες μέρες στὸ Γουίνιπεγκ... Νομίζω πῶς κάθε χρόνο πηγαίνετε νὰ δεῖτε τὸν

γιό σας τὸν Μπάρκερ. Ἀκόμα ἐκεῖ εἶναι, σπουδάζει, σωστά; Βοτανική, ἂν θυμᾶμαι καλά».

«Ναί», τοῦ ἀπάντησε. «Λουλούδια. Φυτά».

«Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ σᾶς κάνει περήφανη. Ἐξαίρετος νέος. Κι ἂν θυμάστε, ἤμουν ἀπὸ κείνους ποὺ τὸν πρότειναν γιὰ τὴν Ὑποτροφία Ἐπιγυερθ».

«Τὸ θυμᾶμαι, φυσικὰ τὸ θυμᾶμαι, καί...»

«Γιατί, λοιπόν, νὰ μὴν τοῦ κάνετε μιὰ ἐκπληξή; Γιατί δὲν πᾶτε νὰ τὸν δεῖτε; Ὅλοι χρειαζόμαστε μιὰ ἀλλαγὴ πότε πότε, εἰδικὰ μετὰ ἀπὸ ἓναν μεγάλο καὶ βαρὺ χειμῶνα. Θὰ μπορούσα νὰ πῶ δυὸ λόγια στὸν ἄντρα σας, ἂν θέλετε — μὲ ἔμμεσο, πλάγιο τρόπο, βέβαια. Νὰ τοῦ πῶ, ἂς ποῦμε, πόσο καλὸ κάνουν στὴν ὑγεία οἱ σύντομες διακοπές».

«Σᾶς παρακαλῶ», τοῦ εἶχε πεῖ. Στὸ μυαλό της εἶχε τὴν κάψουλα τῆς σιωπῆς ποὺ θὰ τὴν τύλιγε μόλις θ' ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ δρ. Σπίρς — σὰν μαργαριτάρι λαμπύριζε αὐτὴ ἢ κάψουλα. «Δὲν ὑπάρχει λόγος. Μπορῶ νὰ τοῦ μιλήσω ἢ ἴδια».

Ἡ Ἐνωσὴ Μητέρων. Λίγες μέρες στὸ Γουίνιπεγκ. Πρὶν ἀπὸ λίγους μόνο μῆνες αὐτὲς οἱ ἀνάπαυλες θὰ τῆς ἄρρεσαν, θὰ τὴν τραβοῦσαν. Κι ἴσως ἔλεγε κάτι στὸν ἄντρα της, τὸν Μάγκνους, θὰ μπορούσε νὰ τοῦ πεῖ ὅτι ἤθελε νὰ πάει μιὰ βδομάδα στὴν πόλη. Οἱ λέξεις θὰ ἔβγαιναν εὐκόλα — τὴν ὥρα ποὺ θὰ ἔκανε κάποια ἀπ' τὶς συνηθισμένες δουλειές της, τὴν ὥρα ποὺ θὰ σκούπιζε τὰ πιάτα ἢ θὰ ξεδιάλεγε τὰ ξερὰ φύλλα τῆς φουξίας στὸ περβάζι τοῦ παράθυρου. Τοῦ ἄντρα της δὲν τοῦ ἄρρεσαν τὰ πολλὰ λόγια, ἀλλὰ οἱ δυὸ τους εἶχαν καταφέρει μὲ τὰ χρόνια τὶς ἀπλές, ἀπαραίτητες κουβέντες ποὺ χρειαζόταν

ένα παντρεμένο ζευγάρι για να μεγαλώσει τρεις γιούς, να παραγγείλει τα χρειαζόμενα, να κουβεντιάσει τον καιρό, τις άρρώστιες, τα λαχανικά που έπρεπε να φυτέψουν στον κήπο. Και μάντευε — αλλά πού να ξέρει; ποιός θα μπορούσε να τῆς πει τέτοιο πράγμα; — μάντευε ότι ο άντρας της δεν ήταν πια σκληρός από τους άλλους άντρες. «Άμα θέλεις, Μάνα», τῆς λέει στο σκοτάδι τῆς κάμαράς τους, καθώς τὸ χέρι του χώνεται στη νυχτικιά της. Χίλιες φορές, πέντε χιλιάδες φορές — «Άμα θέλεις, Μάνα». Τὰ λόγια αὐτὰ ἔχουν ἀνοίξει αὐλάκι στὸ μυαλό της, δὲν τὰ προσέχει, δὲν τ' ἀκούει κἀν. Καὶ μετὰ ἔρχεται ἡ σιωπή, λὲς καὶ πέφτει σὲ πηγάδι, ἢ κάτι σὰν πνιχτὸ γρύλισμα, πὺ ἐκείνη τὸ παίρνει γιὰ ἱκανοποίηση.

«Τώρα θὰ παντρευτοῦμε;» Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τῆς εἶχε κάνει πρόταση γάμου πρὶν ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια πάνω κάτω — κι ἐκείνη εἶχε βρεῖ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του ἀφοπλιστικό. Δὲν εἶχε οὔτε χρόνο στὸν Καναδά, ὄχιτῶ μῆνες πὺ δούλευε στὸ παλιὸ λατομεῖο τοῦ γρανίτη στὸ Λὰκ ντὶ Μπονέ, κοντὰ στὰ χωράφια τοῦ πατέρα της. Ἡ προφορά του, ἀπ' τὰ νησιά Ὅρκι, ἦταν ἔντονη, βαριά· ἀλλὰ ἐκείνης τῆς φάνηκε πὺς ὑπῆρχε κάτι ἀπαλὸ στὸν τόνο τῆς φωνῆς του. Τῆ συνόδευε σπίτι της μετὰ τὴν προσευχὴ στὸ Μίλνερς Κρόσινγκ. Ἦταν ἓνα ζεστὸ βραδάκι τοῦ Ἀπρίλη, ὁ οὐρανὸς σπαρμένος ἄστρα. Ἐνωθε πὺς ἂν ἀνοίγε τὸ στόμα της, θὰ μπορούσε νὰ καταπιεῖ τὸν καθαρὸ ἀέρα καὶ νὰ χορτάσει. Ἦταν ἡ τρίτη φορὰ πὺς τὴν πήγαινε σπίτι της κι ἤξεραν κι οἱ δυὸ πὺς εἶχε πια τὸ δικαίωμα νὰ τῆς γυρέψει ἓνα φιλί. Ἀπὸ περιέργεια δέχτηκε. Τὸ πάνω χεῖλι του σύρθηκε γρήγορα,

πολύ γρήγορα στο στόμα της, στο μάγουλό της. Κι άμέσως μετά τῆς εἶπε: «Τώρα θὰ παντρευτοῦμε;»

Τὴν τὴν ὥρα τοῦ ἔπαρση τὴ βροῆκε συγκινητικῆ, ἦταν σὰν παιδί.

Τῆς ἤρθε νὰ γελάσει, νὰ τὸν πειράξει —ἤξερε νὰ διασκεδάξει ἐκεῖνες τὶς μέρες—, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἦταν πολὺ κοντὰ στὸ δικό της.

«Λοιπόν; Τί λές;» τὴν πίεσε. Τὰ χαρακτηριστικά του τὰ ἔκρυβε τὸ σκοτάδι, ἐνιωθε ὅμως τὴ ζεστή του ἀνάσα στὸ λαιμό της, κι αὐτὸ τὴν ἔκανε τρωτῆ. Προετοιμάστηκε γιὰ λόγια τρυφερά.

«Βγάζω καλὰ λεφτά», εἶπε ἐκεῖνος. «Κι ἔχω σίγουρη δουλειά».

Πράγματι. Σ' αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ φέροι ἀντίρρηση. Δὲν ἔμαθε ποτὲ νὰ τοῦ φέρνει ἀντίρρηση. Εἶχε ἕναν τρόπο νὰ βάζει τὰ πράγματα, ποὺ ἐμπόδιζε τὶς ἀντιρρήσεις. Τὸ καινούργιο ψυγεῖο, ἄς ποῦμε. Εἶχε γράψει, τὸ εἶχε παραγγεῖλει στὶς Ταχυδρομικὲς Ἀγορὲς ἴσον χωρὶς νὰ τῆς πεῖ τίποτα. Καὶ τώρα τὸ εἶχαν στὴ γωνία τῆς κουζίνας. Ξαφνικὰ ἐντελῶς, νὰ το. Πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες εἶχε τσιγκουνευτεῖ νὰ πάει ἐπίσκεψη στὸν δρ. Σπίρς γιὰ τὸ γρομπαλάκι πίσω ἀπὸ τ' ἄφτί του, καὶ τώρα εἶχε ξοδέψει ἔντεκα ὀλόκληρα δολάρια γιὰ ἕνα ψυγεῖο, ἔντεκα δολάρια σὺν τὰ μεταφορικά. Ἡ κομπῆ μεταλλικῆ πλακέτα στὴν πόρτα τοῦ ψυγείου ἔγραφε «Νέο Βελτιωμένο Ψυγεῖο Πάγου Λαμπραντόρ». Ἐκεῖνη δὲν τοῦ εἶχε ζητήσει ποτὲ τέτοιο πράγμα. Τὸν εἶδε τὴν πρώτη μέρα, πῶς χάραινε τὶς λεῖες ξύλινες ἐπιφάνειες καὶ τοὺς ἀστραφτεροὺς μεντεσέδες, κι ἄθελά της σκέφτηκε: αὐτὰ τὰ ἴδια δάχτυλα μ' ἔχουν ἀγγίξει, ἔχουν ἀγγίξει τὸ γυμνὸ κορμί μου.

Τέτοιες ιδέες περνοῦν ὄλο και πιό συχνά ἀπό τὸ μυαλό της. Καὶ οἱ σκέψεις της τοὺς τελευταίους αὐτοὺς μῆνες ἀγριεύουν, ξεφεύγουν. Εἶναι μιὰ γυναίκα πού οἱ ἐπιθυμίες της παραμονεύουν, κρυμμένες στὸν πάτο μιᾶς ραγισμένης στάμνας.

Ἄκόμα και τώρα, πού ἀπλώνει τὴν μπουγάδα, κά-τι λαχταράει. Ἄλλὰ τί; Ἀγκάλιασέ με, λέει στὸ βρεγμένο σεντόνι, στὴ μαξιλαροθήκη πού στάζει. Πάρε με στὰ χέρια σου και κράτα με. Μὰ τὸ λέει νωθρά, χωρὶς ἐλπίδα. Ἡ σκάφη της ἔχει ἀδειάσει πιά, μιὰ παλιὰ ξύλινη λεκάνη ἀφημένη πάνω στὴ μεγάλη πέτρα πού προβάλλει ἀπὸ τὸ χῶμα. Ὁ οὐρανὸς πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της εἶναι ἀπέραντος, γαλανός· ζαλίζεται ὅταν σηκώνει τὰ μάτια και τὸν κοιτάζει. Τὴ γαργαλοῦν τὰ ρουθούνια της, βάζει τὸ χέρι στὴν τσέπη τῆς ποδιᾶς της, ψάχνει τὸ μαντίλι της. Ἡ μυρωδιὰ τῆς σόδας, πού βάζει στὴν πλύση, τῆς φέρνει φτάρνισμα. «Δὲν θέλω», λέει ἀπὸ μέσα της. «Δὲν θέλω πιά».

Ἔχει πάει κιόλας τρεῖς, λογαριάζει. Θὰ τ' ἀφήσει τὸ ξεχορτάρισμα σήμερα. Ἄν τὴ ρωτήσῃ κανεὶς, ὁ ἄντρας της ἢ κάποιος ἀπὸ τοὺς γιούς της, θὰ τὰ ρίξει στὴ ζέστη. Γιατί νὰ παίξει τὴν ὑγεία της κορόνα γράμματα, νὰ τὴ χτυπήσῃ ὁ ἥλιος κατακούτελα; Θὰ καθίσει στὴ δροσιὰ στὴν μπροστινὴ κάμαρα, στὴν ταπετσαρισμένη πολυθρόνα, στὴ γωνία πού ἔχει σκιά. Τὸ ἔχει ξανακάνει, ἀνήμπορη νὰ τὰ βάλει μ' αὐτὴ τὴ θλίψη πού τὴν πνίγει. Κοιτάζει τὸ βραβευμένο της ἀστεράκι (ὄρνιθόγαλο τὸ σκιαδιανθές), στητὸ στὴν πορσελάνινη γλάστρα του· τῆς ἀρέσει νὰ μελετᾶει τὰ γκριζοπράσινα φύλλα του ψάχνοντας μυστικά. Τραβάει κι ἡ ταπετσαρία τὴν